

Prästroll i förändring

Den franske trappistmunken Dom Chautard (1858–1935) skrev: »En helig präst skapar en brinnande församling. En brinnande präst skapar en from församling. En from präst skapar en hygglig församling. En hygglig präst skapar en gudlös församling.» En biktspegel så god som någon för varje präst. Det är lätt att hamna i snällhetens dike och i välvilja bygga en fungerande församling som inte brinner av Kristus, utan i bästa fall av hygglighet och fromhet men i sämsta fall brinner av allt som inte har med Gud att göra.

I svensk nutidskyrklighet bör den kloke abbotens biktspegel få en renässans. En präst som inte möter sin församling skapar ingen församling alls utan på sin höjd spridda uppskattande ord från ströbesökare. En präst som inte längre arbetar i församlingstjänst utan försvunnit in i organisationen, bytt altare och predikstol mot skrivbord och sammanträden, förvandlar församlingen till en verksamhet och kyrkan till en konsern.

Kyrkohistorien lär oss att inomkyrklig väckelse börjar med prästväckelse. Med präster som regelbundet återvänder till och förnyar sina prästlöften, som inte själva valt sitt jobb, utan blivit kallade av Gud. Erfarenheten visar att det inte sällan har skett under överraskning och motstånd. Väckelsen börjar med präster som vet att prästämbetet är ett tjänande i en kyrka som byggs underifrån. Just därför prioriteras inte karriären – prästtjänsten är tjänsten att tjäna, att i Kristi tjänst tjäna i en församling. Kanske kallas man till ledande uppgifter i kyrkan, men det ändrar inte synen på vad kyrkan är, hur hon byggs och vari prästuppsdraget består.

Svenska kyrkans identitet som folkkyrka har haft som förutsättning att en majoritet varit medlemmar, vilket gett stora möjligheter till omfattande kontaktnät. In i våra dagar har kyrkan varit en så naturlig del av samhället att ett ömsesidigt samarbete varit självklart mellan kyrka och skola, kyrka och sjukvård, kyrka och kommuner, arbetsplatser och föreningsliv. Prästen och diakonen har varit välkända personer i det lokala samhället, vilket gett dem ingångar i de flesta sammanhang.

Vid kriser har kyrkan varit samlingsplatsen, vid livets stora högtider har präst och kyrka funnits där med teologiskt och mänskligt genomtänkta ritualer. I övergångarna mellan den mänskliga livscykelns olika faser har kyrkan haft *Riterna*, med bekräftelsen och den gudomliga välsignelsen. Allt detta har gjort att Svenska kyrkan dels tagit det för givet, dels riskerat att förfalla till att låta sig nöjas med denna rituella närvaro bland folket. Men övergångsriterna fick sitt djup genom att kyrkan var mer än en ceremoniell aktör, mer än att hon stod för glans och högtid – hon förmedlade det sakramentala in i det vanliga livets skeenden.

Den självbilden, som ofta varit närmast självgod, blir problematisk när endast drygt halva befolkningen tillhör folkkyrkan – när Svenska kyrkan riskerar att bli en folkkyrka utan folk. Utan att det riktigt observeras av kyrkans ledande organ marginaliseras hon alltmer. Och vad man inte ser som problem vidtar man inga åtgärder för att förändra.

Men Svenska kyrkans marginalisering pågår för fullt, vilket kräver motåtgärder. Hon måste på ett nytt sätt, medvetet och strategiskt, arbeta för att vara med, synas och ta plats, inte bara nationellt utan även lokalt. Men mycket av det som sker vittnar om mot satsen. Bara för någon prästgeneration sedan bodde prästen i församlingen och var en självklar del av lokalsamhället med allt från midsommarfirande till hembygdsfester och lokalderbyn. Prästen var en lokalt närvarande symbolperson för det heliga mitt i världen, en påminnelse om Guds verklighet.

I dag har prästtjänsten blivit ett arbete bland andra. Prästen kan bo var som helst för att befinna sig på församlingsexpeditionen eller i kyrkan sina fyrtio veckotimmar. I stora pastorat kan man effektivisera hanteringen av dop, vigslar och begravingar. En kanslist bokar och meddelar den schemalagda prästen om önskad tid. Då behöver det inte vara

församlingsprästen, så även om dopet eller vigseln blir personlig och bra, så sker det utanför församlinglivet. Det saknas kontakt och kontinuitet. Prästen har på så sätt blivit en funktion, inte en person, och representerar inget annat än den tjänst som utförts.

I SPT nr 14/15 2020 belystes Svenska kyrkans statistik för gudstjänstlivet. Men förändringen är lika tydlig när det gäller förrättningar. Med nedslag vart tionde år får vi följande tabell:

År	antal dop	antal konfirmander	antal vigslar	antal begravningar
1970	88 568	80 820	35 543	77 825
1980	74 161	ca 78 000	22 423	85 079
1990	88 971	63 477	27 420	87 701
2000	65 832	45 673	24 386	81 839
2010	62 122	35 796	20 337	73 162
2019	45 772	26 051	14 146	61 764

Antalet dop har halverats de senaste 50 åren, men det är under de senaste tio åren som hälften av halveringen skett. Konfirmandantalet har reducerats med 68 procent jämnt fördelat under hela perioden. Antalet vigslar har minskat med 60 procent och då som mest under de senaste tjugo åren. Begravningarna låg länge ganska konstant men av den totala minskningen på 21 procent var 16 procent under de senaste tio åren – säkert en följd av att medlemsantalet sjunkit även i högre åldrar.

Sammantaget har antalet dop, vigslar och begravningar minskat från drygt 200 000 år 1970 till drygt 120 000 år 2019, samtidigt som antalet konfirmander sjunkit från drygt 80 000 till drygt 26 000, dvs. från ca 5 300 till ca 1 700 konfirmandgrupper (räknat på 15 konfirmander/grupp).

Mycket av den tid som präster för femtio år sedan lade på förrättningar och konfirmander bör därför i dag vara frigjord för annat. Så vad fylls den tiden av? Det givna svaret borde vara att präster ägnar sig åt någon form av missionsarbete, men av detta ser vi mycket lite. Strategier för hur prästen och församlingen aktivt kan arbeta för att möta dem som tidigare självklart räknade med kyrkan saknas. Det arbetet borde ha högsta prioritet på Svenska kyrkans alla nivåer. Och än mer av varje enskild präst.

Att vara präst är mer än att fullgöra sina ålagda uppgifter och timmar. Prästen ska inte bara förvalta vad vi redan har utan också förmera det. Kyrkan byggs alltid underifrån och genom relationer. Kyrkan är ansikten, inte organisation. Församlingen är gemenskap, inte lösryckta tjänster som kan beställas via en telefonväxel.

I en kyrka som alltmer liknar en toppstyrd koncern för kyrkliga tjänster behövs en gräsrotsväckelse. Den måste börja med präster som vill mer, som älskar kyrkan, som lever med sin församling i vardag och helg, som är beredda att stanna så länge i sin församling att förtroenden kan växa, som ser församlingens behov och bär sina församlingsbor i bön. Präster för vilka kyrkan inte främst är en arbetsplats utan Kristi kropp i världen. Präster som inte är präster för sin egen skull utan för Kristi kyrkas skull.